

прога, диск-драйв – дискетник, материнская плата – матрешка и т.д.). Анализ языкового материала показал, что проявления параллельных именовании среди профессионализмов специалистов по IT связано с процессом освоения заимствований русским языком, когда задействуются основные языковые механизмы фонетического, грамматического семантического освоения. Первоначальный статус англицизмов в сфере информационных технологии можно определить как статус иноязычных вкраплений с соответствующей фиксацией в англоязычной графике.

Заключение. Сфера информационных технологий представлена сложной системой процессов и операций, среди номинаций которых ведущую роль играют элементы, созданные в английском языке и заимствованные русской языковой средой из-за отсутствия в ней соответствующих именовании. В результате активного использования в профессиональной речи англицизмы не только получают фонетическую и графическую фиксации, свойственные русской языковой среде, но и демонстрируют свойства языковых знаков с дополнительной лингвокультурологической семантикой.

Список литературы

1. Бойко, С.А. Англицизмы в современном русском языке: что и зачем заимствуется? [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа: [http:// www. cyberleninka.ru /article.](http://www.cyberleninka.ru/article/) – Дата доступа: 08.02.2014.
2. Гликман, Ф. Понятие информационных технологий. Виды информационных технологий [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа: [http:// www. yaklass.ru.](http://www.yaklass.ru) – Дата доступа: 08.02.2014.
3. Информационные технологии в России [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа: [http:// www. prodigital.su.](http://www.prodigital.su) – Дата доступа: 09.02.2014.
4. Кожин, А.Н. Функциональные типы речи / А.Н. Кожин, О.А. Крылова, В.В. Одинцов. – М.: «Высшая школа», 1989. – С. 52.
5. Сердобинцева, Е.Н. Профессиональная лексика русского языка: структурно-семантический, функционально-стилистический и когнитивный аспекты [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа: [http:// www. dissercat.com/content](http://www.dissercat.com/content) – Дата доступа: 08.02.2014.
6. Титоренко, Г.А. Информационные технологии управления / Г.А. Титоренко. – М., 2003. – 409 с.

СПЕЦИФІКА КАНЦЭПТУ “СЯМ’Я” Ў ПАРЭМІЯЛАГІЧНЫХ АДЗІНКАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

А.С. Дзядова
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава

Маральныя каштоўнасці нашага народа, як вядома, фарміраваліся на працягу стагоддзяў. У моўнай карціне свету беларусаў дастаткова выразна выяўляецца паняцце пра сям’ю, як адну з асноўных і найбольш значымых у жыцці чалавека каштоўнасцей.

Мэта дадзенага артыкула – раскрыць спецыфіку канцэпту “сям’я” ў парэміялагічных адзінках беларускай мовы.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання паслужылі прыказкі і прымаўкі беларускай мовы, якія семантызуюць маральна-этычныя паводзіны ў сям’і. Асноўным метадам даследавання выступае метада кампанентнага аналізу, які традыцыйна выкарыстоўваецца лінгвістамі для вывучэння структуры моўных адзінак шляхам расшчаплення іх на асобныя кампаненты.

Вынікі і іх абмеркаванне. Канцэпт “сям’я” з’яўляецца адным з асноўных канцэптаў ва ўсіх нацыянальных культурах, у тым ліку і ў беларускай. Здаўна ў нашых продкаў сям’я лічылася маральнай і гаспадарчай асновай агульнапрынятага ладу жыцця. У сферы сямейных стасункаў беларусы заўсёды лічылі, што стварэнне сям’і – гэта вельмі адказная справа, адзін з галоўных этапаў на жыццёвым шляху чалавека. У народнай свядомасці трывала замацавалася думка, што знешняя прыгажосць абранніка ці абранніцы – не галоўны крытэрыі пры выбары пары: *з красы хлеба не есці; не шукай красаты, а шукай даброты; з тварам да вянца, а з розумам да канца; хараство прыгледзіцца, а розум спатрэбіцца* і інш. У асобных прыказках сцвярджаецца, што

багацце нявесты ці жаніха не гарантуе шчасця ў сямейным жыцці. Таму даволі часта ў якасці структурнага кампанента выступае лексема *багацце*, якая ўступае ў семантычную апазіцыю з назоўнікамі *добра* і *шчасце*: за багаццем пагонішся – добра не будзе; багацце нявесты на шчасце не пераробіш.

Станоўчым сэнсавым арэолам у сістэме сямейнай абраднасці і жыццёвых каштоўнасцей нашага народа акружана такая падзея, як замужжа. У прыказках дадзенага семантычнага тыпу адлюстравана пэўны жыццёвы вопыт нашых землякоў: *дваццаць тры – замуж пры, бо ў дваццаць пяць хлопцы спяць; калі мінула дваццаць пяць – дык дома сядзь*, бо пасля дваццаці пяці гадоў, як правіла, дзяўчыну ўжо не бралі замуж.

Агульнавядома, што каханне – гэта свайго роду “падмурак”, на якім павінна трымацца сям’я. Аднак калізіі сямейнага жыцця вельмі складаныя. Далёка не ўсе сустракаюць сваё каханне ці захоўваюць яго, аднойчы знойдзенае, назаўсёды. Жыццё жанчыны з нялюбым мужам становіцца з часам невыносным, поўным пакут: *дзеўкай была – плакала, замуж выйшла – завыла; дзень гульбы, век журбы* і інш. Між тым, у моўнай свядомасці беларусаў існуе ўяўленне, што першы шлюб павінен быць адзіным і на ўсё жыццё, што і рэпрэзентуе наступная парэмія: *хай будзе твой шлюб да смерці люб*.

Вобразная аснова многіх трапных народных выслоўяў на сямейную тэматыку ствараецца дзякуючы ўжыванню пэўных структурных кампанентаў – назваў адзення ці яго частак, абутку. Напрыклад, бот: *жонка – не бот, не скінеш*; рукаў: *жонка – не рукаво, не адпаш*; лапаць: *жонка – не лапаць, з нагі не скінеш*; мужык *хай хоць лапаць, абы мне не плакаць*. У апошняй парэміі выразна выяўляецца думка пра памяркоўнасць жонкі ў адносінах да несамавітага мужа. Пра жонку і мужа, якія не ўступаюць адно аднаму па сваіх якасцях характару, часцей адмоўных, вельмі трапна сказана ў наступнай парэміялагічнай адзінцы: *чорт не адну пару лапцёў стаптаў, пакуль такую пару сабраў*.

У якасці структурных кампанентаў у парэміях, якія семантызуюць адносіны паміж мужам і жонкай у сям’і, выступаюць назвы свойскіх жывёл. Так, муж параўноўваецца з валом ці пеўнем, а жонка – з каровай або курыцай. Гэта знайшло выяўленне ў наступных прыказках: *бедная тая дамова, дзе вала коле карова; бяда ў тым доме, дзе куры пяюць, а пеўням волі не даюць*. Як бачым, прадстаўнікі беларускага этнасу ў сваёй большасці негатыўна адносяцца да мужчын, якія пасля жаніцьбы трапляюць у поўную залежнасць ад жонкі. Між тым, многія мужчыны поўнасцю давяраюць сваёй жонцы вырашэнне пэўных гаспадарчых пытанняў і спраў: *няхай будзе з грэчкі мак, калі баба хоча так*.

Варта адзначыць, што дастаткова часта ў якасці сэнсаўтваральнага кампанента ў парэміях, у межах якіх рэпрэзентуецца канцэпт “сям’я”, выступае прыметнік *ціхі*: *калі сям’я ціхая, то маеш шчасце; у нашых Байлюках ціхія сем’і любяць*. Відавочна, што беларусы шчаслівымі лічаць тыя сем’і, дзе муж і жонка жывуць у каханні, ціха і спакойна, а паміж сямейнікамі пануе згода і ўзаемаразуменне. Гэта тлумачыць наступная акалічнасць: у характары беларусаў спрадвеку адзначаецца схільнасць да бесканфліктнага вырашэння жыццёвых праблем, да кампрамісаў, да таго, каб заўсёды панавала згода.

Як заўважае Ж.Я. Белакурская, у сям’і “мацярынства ахоплівае эмацыянальную, псіхалагічную і бытавую сферы, а бацькоўства – грамадскую. Права бацькі мела ў вачах грамадства большую значнасць, чым хатнія заняткі маці” [1, 27]. Бацька звычайна больш стрыманы ў адносінах да дзяцей і знешнім праяўленні сваіх пачуццяў да іх: *бацькава дараванне на сняданне, а маткіна на абед*. Прыярытэтным у сямейным выхаванні беларусаў спрадвеку лічылася не фізічнае ўздзеянне ці пакаранне, а цвёрдае, павучальнае бацькоўскае слова, якое накіроўвае чалавека на правільны жыццёвы шлях: *не біце дзетак вяроўкамі, навучайце гаворкамі; не біце дзетак дубцамі, навучайце слаўцамі*.

Здаўна лічылася, што за выхаванне сына ў сям’і адказвае бацька, які павінен быць прыкладам для свайго дзіцяці, бо *які дуб, такі і тын, які бацька, такі і сын; якое дрэва, такі клін, які бацька, такі сын*. За выхаванне дачкі, паводле сямейных традыцый, была ў адказе маці. Таму невыпадкова, калі “жыццёвых вышынь” дасягаў сын – гонар і слава была бацьку. Калі ж пашаны і павагі сярод людзей дабівалася дачка – у гэтым, лічылася,

была найперш заслуга маці: *дзе сынам лава, там бацьку слава, дзе дочкам лава, там матцы слава.*

У парэміялагічным фондзе беларускай мовы сустракаецца значная колькасць народных афарызмаў, якія семантызуюць наступную думку: дзеці, выхоўваючыся ў сям’і, пераймаюць асноўныя рысы характару, сферу захапленняў і стыль паводзін сваіх бацькоў, у тым ліку заганы і розныя недахопы, напрыклад: *які куст, такі і адростак; якое карэнне, такое і насенне; калі бацька рыбак, то і сын глядзіць на ваду; бацька быў стралок, а я яго сыноч; і мой бацька такі маўся, і я ў яго ўдаўся; якая мая мама, такая я і сама; ад крывого дрэва не бывае прамога ценю і інш.*

Адметнай рысай паводзін беларусаў у традыцыйнай сямейнай культуры выступае павага да старэйшых, у тым ліку і да бацькоў, што сцвярджала сямейнае і грамадскае добраўпарадкаванне. Паводле народнай традыцыі, спрадвечу лічылася, што дзеці павінны паважачь, слухачь бацькоў, не абмяркоўваючы іх патрабаванняў: *калі не слухаеш бацькоў, паслухаеш сабачае скуру; хто бацькоў не слухае, той у пальцы дзьмухае; трэба, каб і малое ведала, каму казаць “ты”, а каму “вы”.* Менавіта таму большасць прыказак, якія рэпрэзентуюць у сваім змесце ўзаемаадносінны ў сям’і, валодаюць станоўчай канатацыяй і носяць павучальны характар: *бацькоў любі і старэйшых паважай; падсадзі на печ дзядулю, і цябе ўнукі падсаджыць.* Сустракаюцца і такія трапныя народныя выслоўі, у якіх дзецям, якія зневажаюць сваіх бацькоў ці, што яшчэ горш, б’юць іх, пасылаюцца праклёны: *хай таму дзіцятку язык адваліцца, што на людзях бацьку няславіць; сохні тая рука, што на бацьку падымаецца.*

Заклучэнне. Праведзены аналіз этнакультурнай спецыфікі парэміялагічных адзінак, у структуры якіх рэпрэзентуецца канцэпт “сям’я”, дазваляе канстатаваць, што праз семантыку іх структурных кампанентаў дастаткова поўна і выразна выяўляюцца ўзаемаадносінны ў сям’і, а таксама заганы і каштоўнасці сямейнага жыцця беларусаў.

Спіс літаратуры

1. Белакурская, Ж. Я. Каваль куде, каваліха пые... / Ж.Я. Белакурская // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы / пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мінск, 2008. – Вып.7. – С. 24 – 29.

ОСОБЕННОСТИ ЭКСПЛИКАЦИИ АНТРОПОМОРФНОГО КОДА КУЛЬТУРЫ В ВИКОНИМИИ БЕЛАРУСИ

*М.Л. Дорофеевко
Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова*

Антропоцентрическая направленность исследований, проводимых в языкознании, свидетельствует о неразрывной связи человека с культурой и основывается на представлениях о нем как о всесторонне развитой языковой личности, обладающей индивидуальным языковым сознанием. Антропоцентризм в его лингвистическом понимании лежит в основе виконимов, реализующих **антропоморфный код культуры**. Авторы энциклопедического словаря «*Мифология белорусов*» выделяют **персонажный код**, включающий богов, святых, на которых были перенесены функции богов; легендарных или мифологизированных исторических деятелей; персонажей песен и преданий; образы иноземцев; демонических существ; персонажей, связанных с нечистой силой; личностей с учетом их статуса (социального, семейного, профессионального и т.д.) [3, 7]. Анализ имеющегося в нашем распоряжении материала позволил сделать вывод, что из предложенных категорий, характерных для мифопоэтической картины мира белорусского народа, в виконимии задействована только последняя, основанная на статусе индивидуума в обществе.

Цель настоящего исследования – выявление особенностей репрезентации антропоморфного кода культуры в виконимии Беларуси.

В настоящее время существуют научные труды, посвященные реализации кодов культуры в урбанонимии славян: А.М. Мезенко, анализируя особенности репрезентации антропоморфного кода в урбанонимии восточных, западных и южных славян, констати-